

Camí de Setcases, una carretera enmig del bosc.

El bosc com a font de recursos: el cas del Ripollès

NÚRIA FONT

El Ripollès, comarca de muntanya situada en el vessant meridional dels Pirineus Orientals, ha basat durant molts anys la seva economia en activitats industrials que no li eren pròpies, fonamentalment la tèxtil i la metallúrgica. Darrerament, les dificultats que travessen aquests sectors han conduït aquesta comarca a l'estancament o fins i tot a la recessió econòmica, amb pèrdua de molts llocs de treball, disminució de la població, etc.

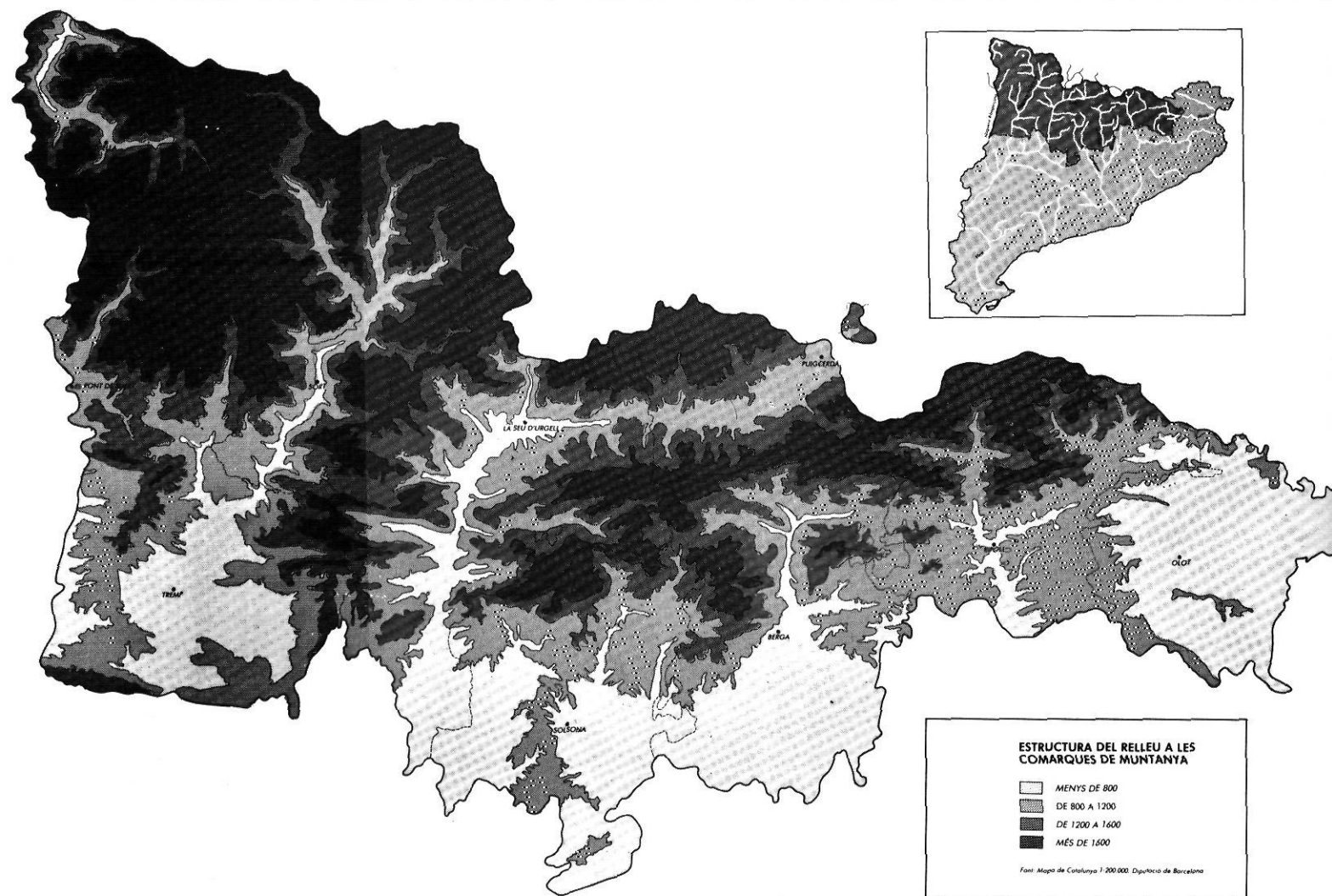
Per tal d'aconseguir una possible recuperació, crec que caldria plantejar-se el futur, no a partir de la importació de models industrials forans, sinó a través de l'aprofitament o explotació dels propis recursos, turístics, ramaders... i, per què no, forestals, això sí, de forma controlada i racional, de tal manera que no sols assegurem la conservació d'aquests béns, sinó que a més en possibilitem l'ampliació i la millora.

Des d'aquesta òptica, aquest article pretén ressenyar la importància que té o pot tenir l'aprofitament dels recursos forestals per a una comarca de muntanya com aquesta, a partir del fet de considerar la

importància que tenen els ingressos provinents de la venda de fusta per a les Hisendes Municipals propietàries d'una superfície arbrada considerable, i això perquè el nivell de despesa municipal, i per tant el possible grau de satisfacció de les necessitats i serveis d'una comunitat, està condicionat pel volum d'ingressos de què disposa cada municipi.

Extensió i importància del bosc

Per superfície forestal entenem les terres en què viuen espècies arbòries, arbustives o herbàcies, espontàniament o procedents de

sembrar o plantació, sempre que no siguin característiques del conreu agrícola. Aquesta definició deixa de banda aquells terrenys que, coberts parcialment amb espècies vegetals de caràcter forestal, formen part o s'utilitzen en una explotació o finca marcadament agrícola. La superfície arbrada (el que en diem normalment bosc) és un concepte molt més restringit que únicament inclou les terres ocupades per formacions arbòries¹, siguin d'una o altra espècie, a excepció dels arbres de conreu; per tant, no tota la superfície forestal està coberta pel bosc o bosquet (si l'extensió és de menys de 4 ha.) sinó que en molts casos abasta àmplies zones de pastures o àrees no arbrades.

Des del punt de vista de la forma d'ocupació vegetal del sòl, i tal com podem veure en el Quadre nº 1. Catalunya, amb un 58% aproximadament del seu territori cobert per boscos, bosquerons i pastures (superfície forestal), se situa per sobre de la mitjana de l'Estat Espanyol,

que sols assoleix el 50% d'ocupació forestal. La província de Girona és, entre totes les catalanes, aquella que presenta un percentatge més alt —71%— de la seva extensió sota la forma de superfície forestal. Si atenem la superfície arbrada o bosc pròpiament dit, el percentatge d'ocupació de Catalunya respecte al d'Espanya és també superior: el 36% aproximadament de la superfície són boscos a Catalunya mentre que a Espanya solament ho són el 23% del territori. També la província de Girona és, en relació amb la resta de Catalunya, la que pre-

senta un percentatge més alt del seu territori cobert pel bosc, amb una ocupació arbrada del 54%.

El Ripollès, amb una extensió de 103.116 ha., que representa el 3,2% del territori català (per la seva extensió se situa en el lloc 11è entre totes les comarques catalanes) té uns percentatges d'ocupació de superfície forestal —69,2%— i arbrada —52,7%— molt similars als que es donen en el conjunt de la província de Girona (respectivament, 71% i 54% superiors, com ja s'ha dit, als de tot Catalunya) i dels més alts —primer lloc en superfície arbrada

QUADRE 1. Percentatge d'ocupació arbòria i forestal

	Sup. arbrada/Sup. total	Sup. forestal/Sup. total
GIRONA	54%	71%
BARCELONA	47%	63%
LLEIDA	31%	57%
TARRAGONA	16%	39%
CATALUNYA	36%	58%
ESTAT ESPANYOL	23%	50%

Font: Inventario Forestal Nacional. Ministerio de Agricultura, Madrid 1970.

ÀREES DE MUNTANYA

QUADRE 2: Índex de boscositat

	<i>Real arbratge/total</i>	<i>Potencial forestal/total</i>
ALT URGELL	36,39%	65,81%
PALLARS JUSSÀ	37,84%	68,42%
PALLARS SOBIRÀ	45,33%	81,98%
VALL D'ARAN	51,82%	93,72%
CERDANYA	45,78%	60,14%
BERGUEDA	50,96%	64,09%
GARROTXA	47,39%	62,20%
RIPOLLÈS	52,68%	69,18%
GIRONA	54 %	71 %
CATALUNYA	36,46%	57,8 %

Font: Elaboració pròpia

o boscositat real² i tercer lloc en superfície forestal o boscositat potencial— si els comparem amb les altres comarques de muntanya del Pirineu, tal com podem veure en el Quadre 2.

De la referència a l'extensió relativa dels boscos del Ripollès es deriva la importància d'aquests com a font de riquesa i factor de desenvolupament des d'una triple perspectiva:

Ecològica

—són un factor fonamental de protecció de l'estructura morfològica del nostre paisatge, en evitar la ràpida erosió del sòl.

—són un element de retenció i regulació de l'aigua de pluja, ço que permet una millor i més controlada utilització d'aquesta.

—són també molt importants, per la seva contribució a través del procés de fotosíntesi, en la renovació i purificació de l'aire, d'altra banda tan contaminat.

Social

—els boscos satisfan necessitats estètiques i recreatives o d'oci cada vegada més importants, atesos la duresa i l'empitjorament de les condicions de vida a les grans ciutats; en aquest sentit, es pot considerar el bosc com un recurs turístic, potenciador indirecte d'una sèrie de serveis o activitats econòmiques³.

Econòmica

—són directament la font d'extracció de les matèries primeres necessàries per a l'elaboració industrial o artesana de productes derivats de la fusta.

—poden possibilitar l'aprofitament de la biomassa forestal com a combustible industrial⁴, en uns moments en què la substitució d'energies importades i la recerca de

fonts locals d'energia són una de les preocupacions de la nostra societat.

En definitiva, l'adequada conservació i millora dels boscos, compatible amb un aprofitament racional i equilibrat, és una de les vies que poden possibilitar la recuperació econòmica, a través de l'exploatació dels seus propis recursos, d'una comarca amb moltes dificultats.

Propietat i formes de gestió

La superfície forestal, si atenem la propietat del sòl, es divideix en dos grans grups:

—Propietat forestal pública o bosc públic: aquell que té com a propietari el mateix Estat o qualsevol entitat sotmesa a Dret Públic (Ajuntaments, Diputacions...).

—Propietat forestal privada o bosc particular: en aquest cas, el terreny és de propietat particular, però el domini útil o propietat del sòl pot ser del mateix titular del terreny o de l'Administració.

QUADRE 3: Superfície forestal i arbrada: règim de gestió

	<i>% Gestió pública</i>	<i>% Gestió particular</i>
ALT URGELL	44	56
PALLARS JUSSÀ	47,5	52,5
PALLARS SOBIRÀ	68,8	31,2
VALL D'ARAN	78	22
CERDANYA	66	34
BERGUEDA	19,3	80,7
RIPOLLÈS	22	78
GARROTXA	26,5	73,5
GIRONA	7	93
CATALUNYA	17	83

Font: Ignasi Castelló. Ponència a les Jornades sobre Agricultura a l'Alt Pirineu. Generalitat de Catalunya, 1979.

Respecte a la forma de gestió o vinculació dels boscos amb l'Administració, n'hi ha de tres classes:

—de l'Estat: aquells dels quals l'Estat és beneficiari directe i administrador a través dels seus organismes competents.

—consorciats: els de propietat particular o entitat pública que estableixen amb l'Administració un conveni voluntari mitjançant el qual el propietari cedeix els Drets Reals del Vol (arbres drets) a l'Administració forestal, previ pacte d'unes contrapartides (Art. 287-288 *Ley de Montes* 1957).

—d'utilitat pública: boscos de les entitats locals gestionades per l'Administració forestal d'acord amb uns projectes d'ordenació. Dels ingressos provinents de la venda dels productes forestals, el 85% són per al propietari del terreny i el 15% restant per al servei forestal que ha dut a terme la gestió (Art. 333 - Reglamento 1962).

El Ripollès té uns percentatges de superfície forestal i arbrada gestionats per l'Administració molt inferiors als que es donen a la majoria de les comarques de muntanya del Pirineu —Quadre nº 3—, ja que la mitjana en aquestes comarques és en un 47% de gestió pública i en un 53% de gestió privada, enfront d'un 22% i d'un 78%, respectivament, en el cas del Ripollès. La diferència, per tant, arriba als 25 punts de mitjana. Si la comparació es fa respecte a Girona i Catalunya les diferències en aquest cas són de sentit contrari, ja que Catalunya té un règim de propietat amb un elevadíssim grau de privatització —83% (superior a la mitjana de l'Estat Espanyol en 14 punts)—, que s'aguditza especialment en considerar la província de Girona —93% en rè-

El Ripollès té un percentatge molt alt d'ocupació de superfície forestal i arbrada.

gim privat— i que ens situa molt lluny d'Europa.

Estatges de vegetació i espècies arbòries dominants

Des d'un punt de vista botànic ⁵, al Ripollès es poden trobar quatre estatges ⁶ dels homologats internacionalment:

—Estatge montà: caracteritzat per la roureda amb boix, sempre per sota dels 1500 metres d'altitud. Al Ripollès s'hi troba ben representat, predominantment a la part baixa de la comarca. A les terres septentrionals, no calcàries, hi domina el bosc de roure de fulla gran. El pi roig, que en aquests indrets pot ser considerat d'origen natural (si bé ha estat estès amb replantacions fetes per la mà del home), se situa per sobre dels 1300 metres d'altitud (hi ha importants pinedes a les valls del Freser i del Rigat). Les fagedes se situen en els llocs on reben humitat marítima, a l'est de la comarca, a les zones més fredes i humides, sempre als vessants que miren al Nord (són relativament abundants a Molló i per l'oest es limiten a certs claps al Montgrony).

—Estatge subalpí: entre els 1600 i els 2300 metres; domini del pi negre, amb neret i nabiu al sotabosc i amb ginesta al solell. Només hi ha avets en petits claps (a la Vall del Ter, per sobre de Setcases), ja que

la seva fusta ha estat molt apreciada per l'home al llarg de la història. Hi ha prats molt abundants, sorgits de les antigues i recents destruccions del bosc de l'estatge subalpí.

—Estatge alpí: és propi de les grans altituds, per sobre dels 2300 metres, o sigui, a la part alta de les muntanyes, entre el Puigmal i el Costabona. És format per pastures naturals, molt variades i poc alterades per l'home.

—Estatge subnival: en aquests llocs el rocam només dona opció a l'herbassar dispers.

En definitiva, podem dir que el Ripollès disposa de les característiques estructurals i ambientals d'un país de muntanya i fins i tot d'alta muntanya, on les espècies amb presència dominant són, entre les coníferes, el pi roig i el pi negre, i, entre les frondoses, el roure de fulla gran i el faig, arbres tots ells de fusta bastant apreciada per la seva utilitat en fusteria de construcció, torneria, fabricació de mobles, pals i travesses, etc...

Els ingressos forestals per les hisendes locals

L'estructura i l'organització de les Hisendes municipals es caracteritzen bàsicament pels següents trets:

—rígida uniformitat i homogeneïtat en l'organització del sistema muni-

cipal a tot el territori espanyol;

—sistema de finançament basat fonamentalment (90% a nivell agregat) en els impostos, és a dir, en la butxaca dels veïns;

—escassa responsabilitat fiscal per part dels poders locals, ja que una gran part dels recursos (30% a nivell agregat) provenen directament de l'Administració Central;

—insuficiència municipal de recursos, que implica una inadequada cobertura dels serveis i prestacions locals;

—insuficiència municipal de recursos, que implica una inadequada cobertura dels serveis i prestacions locals;

—insuficient aprofitament dels recursos propis i concretament dels béns patrimonials (entre ells els forestals), en tractar-se, com ja s'ha dit, d'un sistema basat quasi exclusivament en la fiscalitat.

Malgrat això, de l'anàlisi de les Liquidacions Pressupostàries ⁷ dels municipis de les altes valls del Ter i del Freser, es dedueix la gran importància que per a aquestes hisendes locals tenen els ingressos derivats de l'explotació forestal. A continuació —quadre nº 4— es recullen, pel període 1971-1975, la mitjana dels percentatges de participació dels I. Patrimonials dins els I. Totals (% I. PATRIM/I. TOTALS) per aquells municipis del Ripollès que, en ser propietaris d'una superfície forestal suficientment important quant al volum de fusta que

QUADRE N° 4

<i>Municipi</i>	<i>% I. Patrim/ I. Totals</i>	<i>Mitjana anys</i>
CAMPelles	51	1971-1984
GOMBRÈN	36	1971-1984
OGASSA	30	1971-1982
PARDINES		
PLANOLES	39	1971-1983
QUERALBS	31	1971-1982
RIBES	10	1971-1983
SANT JOAN	2,5	1971-1983
SANT PAU	6,5	1971-1984
TOSES		
VALLFOGONA	35	1971-1983
DORRIA	100	1975-1984
FORNELLS	100	1975-1984
NAVÀ	100	1975-1984
Comarques Pirineu		
ALT URGELL	17	1971-1975
PALLARS JUSSÀ	6	1971-1975
PALLARS SOBIRÀ	41	1971-1975
VALL D'ARAN	46,5	1971-1975
CERDANYA	33	1971-1975
BERGUEDA	13	1971-1975
RIPOLLÈS	11,5	1971-1975
GARROTXA	1,5	1971-1975

Font: Elaboració pròpia a partir d'informació directa dels Ajuntaments i del C.I.D.C.

se'n treu, registren de manera regular moviments econòmics que són resultat de l'aprofitament forestal. Per valorar aquest concepte, s'utilitza el total del capítol d'ingressos patrimonials, i no únicament la partida d'ingressos forestals. Aquesta simbiosi permet una millor operativitat i no desvirtua les conclusions del treball, ja que en tots els casos es verifica una correspondència situada entre el 90% i 100% entre I. Patrimonials i I. Totals a excepció de Ribes i Sant Joan, on aquests percentatges disminueixen una mica (88% i 84%, respectivament), en tractar-se de municipis més grans i per tant amb més possibilitats patrimonials. En el mateix Quadre podem veure que si bé el finançament de les hisendes locals a través dels béns propis és important al Ripollès, estem encara molt lluny de la situació d'algunes comarques veïnes, i en aquest sentit són moltes les qüestions que caldria plantejar-se respecte a quantitat (tales molt freqüents però amb poc volum de fusta), qualitat (arbres massa sovint petits), i forma d'adjudicació (subhastes en ocasions amb reducció del preu inicial, a causa de la manca d'ofertors) de la fusta dels nostres boscos.

Núria Font és geògrafa del Departament de Geografia del Col·legi Universitari de Girona.

Els boscos satisfan necessitats estètiques i recreatives cada dia més importants.

NOTES

1. Un espai es considera poblat amb espècies arbòries si la densitat de l'arbrat adult (aquell que té un diàmetre superior a 10 cm.) és igual o superior al 10% o si, amb una densitat inferior, el repoblament natural o artificial cobreix almenys la meitat de la superfície.
2. Per "boscositat real" s'entén la relació percentual entre la superfície arbrada existent i la superfície geogràfica total. La boscositat potencial o relació percentual entre la superfície forestal i la superfície total és la

- boscositat teòrica o estimada que s'aconseguiria transformant les pastures en bosc.
3. Jean-Marie Bourgau. *Ensayo de evaluación económica de la función recreativa del bosque*. Revista Montes - Madrid.
 4. Enrique Buatas Costa. *Utilització de residus de fusta com a combustible industrial*. Generalitat de Catalunya - Departament d'Indústria i Energia.
 5. Josep Vigo Bonada. *L'alta muntanya catalana, flora i vegetació*. Centre Excursionista de Catalunya.
 6. Per "estatge de vegetació" s'entén el tipus de vegetació que correspon a una deter-

minada zona altitudinal, donat que els factors climàtics van lligats a l'altitud. Els límits entre un i altre estatge són difícils de fixar i tenen per tant un caràcter solament indicatiu.

7. El Pressupost Ordinari, programa d'actuació econòmico-financer de les corporacions locals, ha d'estar, segons la legislació, sempre equilibrat (Ingressos esperats = Despeses a realitzar) i és per això que té més interès analític la Liquidació del Pressupost, que és el resultat de l'activitat realment portada a terme, i no pas un conjunt d'intencions.

El Ritort, típic riu de muntanya, s'escola entre conreus i arbredes.